

บทวิจารณ์หนังสือ

ฉัตรกฤษ รื่นจิตต์¹

李志民. (2018). 聚焦“双一流”中国离高等教育强国还有多远?. 北京: 清华大学出版社.

ทุกภาคส่วนของสังคมไทยต่างเฝ้าดู “การปฏิรูปการศึกษา” บ้านเราด้วยสายตาห่วงใยมาช้านาน และใจหายใจกว่าทุกคราที่มีประกาศแนวคิดใหม่ว่าจะได้ผลหรือไม่ บ่อยครั้งที่บ้านเราพยายามหยิบยกแนวคิดทางการศึกษาของประเทศที่ห่างไกล มาปรับโฉมหน้าการศึกษาของไทย แต่เพราะเราทำได้เพียงตัดหน้าเค้กอันหอมหวานมาหวังชิมรส แต่มีอาจนำภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยมในสังคมนั้นๆ อันเป็นเนื้อเค้กที่ทำยากยิ่งมาด้วย ความพยายามในการปฏิรูปการศึกษาในระดับมหภาคจึงมิได้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลดังความหวังดีที่ผู้นำนโยบายนั้นหมายมั่นปั้นมือไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิรูปการศึกษาระดับอุดมศึกษา อันเป็นด่านสุดท้ายที่จะผลิตบุคลากรเฉพาะทางออกสู่สังคม ก็ได้มีการปรับเปลี่ยนกระบวนการ และนำระบบการประเมินใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ แต่อุดมศึกษาไทยในภาพรวมก็ยังคงดูเหมือนจะหลงทาง ยัง

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาจีน สำนักวิชาจีนวิทยา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

ไม่อาจพบอัตลักษณ์ของไทยอันเป็นรากฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้เสียที

บางทีการเรียนรู้แนวคิดทางการศึกษาของประเทศใกล้เคียงบ้านเราเช่นประเทศจีน อาจจุดประกายการศึกษาของไทยให้ไม่แพ้ประเทศอื่นได้ 聚焦“双一流”中国离高等教育强国还有多远? (Focusing on “Double First-Class” Initiative: How Far Is China from a Strong Nation of Higher Education? หรือ จัปตามอง “สองแนวคิดของความเป็นเลิศ”: จีนยังห่างไกลอีกเพียงใดจากการเป็นประเทศที่เข้มแข็งด้านอุดมศึกษา) หนังสือที่นำเสนอแนวคิดด้านการบริหารอุดมศึกษาจีนด้วยแนวคิดใหม่เล่มนี้ อาจมีคำตอบดีๆ ด้านทางออกแก่การปฏิรูปอุดมศึกษาของบ้านเรา

ศาสตราจารย์หลี่ จื้อหมิน (李志民) รองประธานสภาพัฒนาวิทยาศาสตร์การศึกษาแห่งประเทศไทยและอดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการศูนย์พัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการของจีน ได้นำปณิธานด้านการศึกษาที่เผยแพร่ต่อสาธารณชนอย่างไม่เป็นทางการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2555 มาร้อยเรียงเป็นหนังสือเล่มนี้ ศาสตราจารย์หลี่ จื้อหมินนำเสนอและอภิปรายแนวทางการพัฒนาการอุดมศึกษาของจีนตามนโยบาย 双一流 (สองแนวคิดความเป็นเลิศ) อันเป็นนโยบายที่สภารัฐกิจแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ประกาศต่อสาธารณชนในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2558 ซึ่งมุ่งพัฒนา “ความเป็นเลิศ” 2 ประการ คือ “มหาวิทยาลัย” และ “ศาสตราจารย์” นับเป็น “สองแนวคิดความเป็นเลิศ” ที่ศาสตราจารย์หลี่ จื้อหมิน สรุปเป็นประโยคสั้นๆ ว่า แนวคิดนี้ต้องการพัฒนา “มหาวิทยาลัยของจีนที่มีความเป็นเลิศระดับโลกซึ่งคงลักษณะเด่น

ของจีนและศาสตร์ความรู้ที่มีความเป็นเลิศของจีนที่ได้มาตรฐานระดับโลก” (หน้า 1) หนังสือเล่มนี้จะอธิบายอย่างเป็นรูปธรรมว่า จีนควรพัฒนาอุดมศึกษาอย่างไรให้โลกยอมรับ ขณะเดียวกันก็ไม่ละทิ้งสิ่งสำคัญยิ่ง นั่นคืออัตลักษณ์ของความเป็นจีน

ปฐมบทของหนังสือเล่มนี้ว่าด้วยการปูพื้นฐานความเข้าใจผู้อ่านตอนโยบาย “สองแนวคิดแห่งความเป็นเลิศ” โดยส่วนแรกใช้วิธีการตั้งปุจฉา-วิสัชนาเกี่ยวกับนโยบายดังกล่าว ผู้เขียนบอกเล่าที่มาที่ไป จุดยืน ภารกิจและหนทางสู่ความสำเร็จของนโยบายนี้ ช่วยให้เราเห็นภาพว่า จีนจะปรับตัวและเปลี่ยนแปลงอย่างไรในยุคที่เทคโนโลยีเป็นสิ่งท้าทายต่อความอยู่รอดของอุดมศึกษา ส่วนที่สองเป็นการบอกเล่าถึงการรวมกลุ่มของมหาวิทยาลัยชั้นนำในประเทศอื่นๆ ว่าเป็นเช่นไร เพื่อช่วยให้มองเห็นภาพว่านโยบายยกระดับมหาวิทยาลัยจีนสู่ความเป็นเลิศจะสามารถเรียนรู้ได้จากต่างชาติได้บ้าง

บทที่ 2 ถึงบทที่ 4 จะวิเคราะห์ให้ผู้อ่านมองเห็นแนวทางว่านโยบาย “สองแนวคิดแห่งความเป็นเลิศ” นี้ ควรดำเนินการอย่างไร นับตั้งแต่การวางแผนแนวทางการบริหารอย่างเป็นระบบเหมาะสมกับสภาพของประเทศจีน กำหนดแนวทางการดำเนินงานให้สอดคล้องกับ “เนื้อแท้” และ “ธรรมชาติ” ของการศึกษา มีระบบการประเมินที่ “สมเหตุสมผล” เหมาะสมกับการปฏิบัติงานจริง ศาสตราจารย์หลี่ จั๋วหมินวิเคราะห์การศึกษาของจีนในแต่ละด้านอย่างเข้าใจง่าย ทว่าลึกซึ้งเฉียบคม และโดนใจนักวิชาการที่ปัจจุบันต้องปรับตัวให้มีความชำนาญสารพัดด้านยิ่งนัก ว่าแท้จริงแล้ว เราจัดการศึกษาไปเพื่ออะไร จำนวนผลงานทางวิชาการสำคัญกว่าการอุทิศตนเพื่อผลิตบัณฑิต

หรือไม่ สร้างคำถามนับไม่ถ้วนที่ท้าทายต่อการบริหารการศึกษาในยุคปัจจุบันยิ่งนัก

บทที่ 5 ศาสตราจารย์หลี่ จื้อหมินได้วิพากษ์มาตรฐานทางวิชาการของจีนด้วยสายตาเที่ยงธรรม โดยนำเสนอข้อมูลอุดมศึกษาของจีนว่า เมื่อเทียบกับนานาประเทศแล้ว วิชาการของจีนแท้จริงแล้วอยู่ในระดับใด และสถานการณ์ของอุดมศึกษาจีนในปัจจุบันเป็นเช่นไร นับเป็นการวางยุทธศาสตร์การศึกษาตามหลัก “รู้เขารู้เรา รบร้อยครั้งชนะร้อยครั้ง” อย่างแท้จริง

หนังสือเล่มนี้นำเสนอปัจจัยมหัพภาคด้วยแนวคิดที่ว่า การดำเนินนโยบาย “สองแนวคิดความเป็นเลิศ” ให้ประสบความสำเร็จ ต้องอาศัยบุคลากรที่มีคุณภาพ เพราะอาจารย์และนักวิชาการศึกษาคือ “หัวใจ” ของการทำงานชิ้นนี้ ภารกิจของผู้ที่เป็นศาสตราจารย์แท้จริงควรทำสิ่งใด การสร้างและสรรหาบุคลากรคุณภาพที่จีนทำอยู่เป็นเช่นไรและแท้จริงแล้วควรทำอย่างไร การเลือกให้บทนี้เป็นบทสุดท้าย ทำให้เราเห็นว่า ไม่ว่าจะพัฒนาการศึกษาไปทางใด เราต้องไม่ลืมสิ่งสำคัญที่สุด นั่นคือการพัฒนาคน

หลายต่อหลายครั้งที่หนังสือเล่มนี้นำเสนอประเด็นที่อาจสวนทางกับกระแส “การศึกษาแนวใหม่” ที่ทั่วโลกกำลังนิยม มองมุมหนึ่งอาจดูขวางโลก ทว่ามองอีกมุมหนึ่ง ผู้อ่านจะได้เห็นประเด็นสำคัญที่หนังสือเล่มนี้ย้ำกับผู้อ่านครั้งแล้วครั้งเล่า นั่นคือ การปฏิรูปการศึกษาต้องไม่ทิ้งจุดเด่นของจีน เราต้องหาตัวตนของเราให้พบและยึดมั่นในอัตลักษณ์ของเรา ไม่ว่าจะก้าวไปทางใดก็ตาม